

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 11 marca 2010 r. *

W sprawie C-19/09

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 68 WE i 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberlandesgericht Wien (Austria) postanowieniem z dnia 23 grudnia 2008 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 12 stycznia 2009 r., w postępowaniu:

Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH

przeciwko

Silva Trade SA,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: M.K. Lenaerts (sprawozdawca), prezes izby, R. Silva de Lapuerta, J. Malenovský, T. von Danwitz i D. Šváby, sędziowie,

* Język postępowania: niemiecki.

rzecznik generalny: V. Trstenjak,
sekretarz: B. Fülöp, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 29 października 2009 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH przez J. Zehetnera, Rechtsanwalt,
- w imieniu Silva Trade SA przez K.U. Janovsky'ego oraz T. Berenda, Rechtsanwälte,
- w imieniu rządu niemieckiego przez M. Lumme oraz J. Kemper, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez S. Ossowskiego, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez A. Henshaw, barrister,
- w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez A.M. Rouchaud-Joët oraz S. Grünheid, działające w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 12 stycznia 2010 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni przepisu o jurysdykcji szczególnej przewidzianego dla umów o świadczenie usług w art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. L 12, s. 1, zwanego dalej „rozporządzeniem”).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy spółką Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH z siedzibą w Amstetten (Austria) (zwaną dalej „Wood Floor”) a spółką Silva Trade SA z siedzibą w Wasserbillig (Luksemburg), dotyczącego roszczenia o odszkodowanie z tytułu rozwiązania umowy przedstawicielstwa handlowego wykonywanej w kilku państwach członkowskich.

Ramy prawne

- 3 Zgodnie z motywem pierwszym rozporządzenia:

„Wspólnota wyznaczyła sobie za cel utrzymanie i dalszy rozwój obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w którym zagwarantowany jest swobodny przepływ osób. Celem stopniowej budowy tego obszaru Wspólnota między innymi w zakresie współpracy sądowej w sprawach cywilnych musi podejmować środki niezbędne dla należytego funkcjonowania rynku wewnętrznego”.

4 Motyw drugi rozporządzenia stanowi:

„Różnice pomiędzy przepisami poszczególnych państw o jurysdykcji i uznawaniu orzeczeń utrudniają należyte funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Dlatego nieodzownym jest wydanie przepisów celem ujednolicenia przepisów o jurysdykcji w sprawach cywilnych i handlowych oraz uproszczenia formalności ze względu na szybkie i nieskomplikowane uznawanie i wykonywanie orzeczeń z państw członkowskich związanych niniejszym rozporządzeniem”.

5 Zgodnie z motywem jedenastym rozporządzenia: „[p]rzepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i powinny zależeć zasadniczo od miejsca zamieszkania pozwanego, a tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze, z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub umowę stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania [...]”.

6 Przepisy jurysdykcyjne ustanowione rozporządzeniem są zawarte w jego rozdziale II, obejmującym art. 2–31.

7 Artykuł 2 pkt 1 rozporządzenia, wchodzący w skład rozdziału II w sekcji 1 zatytułowanej „Przepisy ogólne”, stanowi:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego”.

- 8 Artykuł 3 pkt 1 tego rozporządzenia, zawarty w tej samej sekcji 1, stanowi:

„Osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane przed sądy innego państwa członkowskiego tylko zgodnie z przepisami sekcji 2–7 niniejszego rozdziału”.

- 9 Zgodnie z art. 5 rozporządzenia, wchodzącym w skład rozdziału II w sekcji 2 zatytułowanej „Jurysdykcja szczególna”:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim:

- 1) a) jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy – przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane;
- b) w rozumieniu niniejszego przepisu – i o ile co innego nie zostało uzgodnione – miejscem wykonania zobowiązania jest:
 - w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych – miejsce w państwie członkowskim, w którym rzeczy te zgodnie z umową zostały dostarczone albo miały zostać dostarczone

- w przypadku świadczenia usług – miejsce w państwie członkowskim, w którym usługi zgodnie z umową były świadczone albo miały być świadczone;

c) jeśli lit. b) nie ma zastosowania, wówczas stosuje się lit. a);

[...]”.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- ¹⁰ Z postanowienia odsyłającego wynika, że w dniu 21 sierpnia 2007 r. Wood Floor pozwała Silva Trade przed Landesgericht Sankt Pölten (Austria) w celu zasądzenia na jej rzecz zapłaty odszkodowania za rozwiązanie umowy z tytułu rozwiązania umowy przedstawicielstwa handlowego w wysokości 27 864,65 EUR oraz świadczenia wyrównawczego w wysokości 83 593,95 EUR.
- ¹¹ W celu uzasadnienia właściwości sądu, do którego wniosła powództwo, Wood Floor powołała się na art. 5 pkt. 1 lit. b) rozporządzenia i stwierdziła, że wykonywała działalność wyłącznie w miejscu swojej siedziby, to znaczy w Amstetten, a tym samym, że poszukiwanie i pozyskiwanie klientów miało miejsce w Austrii.
- ¹² Silva Trade zakwestionowała właściwość sądu podnosząc, że ponad trzy czwarte obrotów Wood Floor zostało wypracowane w innych państwach niż Austria oraz że art. 5 pkt 1 rozporządzenia nie zawiera wyraźnego postanowienia dotyczącego takiego przypadku. Zdaniem Silva Trade w braku możliwości ustalenia miejsca wykonania

zobowiązania stanowiącego podstawę pozwu, zobowiązanie to nie było geograficznie ograniczone, a rzeczony art. 5 pkt 1 nie ma zastosowania i właściwość powinna zostać określona na podstawie art. 2 rzeczonego rozporządzenia.

- 13 Landesgericht Sankt Pölten oddalił zarzut braku właściwości, uznając, po pierwsze, że umowy przedstawicielstwa handlowego objęte są pojęciem „świadczenia usług” w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia oraz, po drugie, że na podstawie orzecznictwa austriackiego należy przyjąć, że w przypadku świadczenia usług w kilku krajach miejscem świadczenia usług jest centrum działalności usługodawcy.
- 14 Silva Trade wniosła odwołanie do Oberlandesgericht Wien, przed którym podniosła, że odnośne orzecznictwo austriackie dotyczy wyłącznie przypadków, w których poszczególne miejsca dostaw znajdują się w jednym i tym samym państwie członkowskim. Jej zdaniem, jeżeli poszczególne miejsca dostaw znajdują się w kilku państwach członkowskich, każdy z sądów jest właściwy jedynie i w zakresie zobowiązania, które powinno być wykonane w jego obszarze właściwości. Pozwany, który chciałby wystąpić ze wszystkimi swoimi roszczeniami do jednego sądu, tak jak w niniejszej sprawie, może to uczynić tylko na podstawie art. 2 rozporządzenia, a zatem w tej sprawie sądy austriackie nie są właściwe.
- 15 Zdaniem sądu odsyłającego, który zamierza utrzymać w mocy wyrok sądu pierwszej instancji, zasady ustanowione w wyroku z dnia 3 maja 2007 r. w sprawie C-386/05 Color Drack, Zb.Orz. s. I-3699 znajdują zastosowanie również wtedy, gdy poszczególne miejsca świadczenia usług znajdują się w kilku państwach członkowskich, a „miejsce wykonania” w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia powinno być określone na podstawie miejsca świadczenia głównego lub centrum działalności usługodawcy.
- 16 W tym zakresie sąd odsyłający wskazuje, że w niniejszej sprawie przedstawiciel handlowy wykonywał swoją działalność w przeważającej mierze z Amstetten, a zatem jest to miejsce, w którym znajduje się centrum jego działalności usługodawczej, określone na podstawie nakładu czasu i znaczenia działalności wykonywanej w tym czasie.

- 17 Niemniej jednak sąd krajowy podkreśla w pierwszej kolejności, że w ww. wyroku w sprawie Color Drack Trybunał stwierdził, że odpowiedzi udzielone w tej sprawie ograniczają się jedynie do przypadku wielości miejsc dostaw w jednym państwie członkowskim i nie przesądzają o odpowiedzi, jakiej należy udzielić w przypadku wielości miejsc dostaw w różnych państwach członkowskich.
- 18 Sąd krajowy zastanawia się następnie nad tym, jak określić miejsce świadczenia usług oraz czy – w braku możliwości ustalenia jednego miejsca dostawy – powód może według swojego uznania wystąpić ze wszystkimi roszczeniami do jednego sądu, w którego obszarze właściwości miało miejsce świadczenie.
- 19 Wreszcie, sąd krajowy zmierza do ustalenia, czy art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia miałyby zastosowanie w przypadku, gdyby Trybunał orzekł, iż art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie tego rozporządzenia nie ma zastosowania do świadczenia usług w kilku państwach członkowskich.
- 20 W tych okolicznościach Oberlandesgericht Wien postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału następujące pytania prejudycjalne:
- „1) a) Czy art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia [...] znajduje zastosowanie do umów o świadczenie usług także w sytuacji, gdy usługi zgodnie z umową świadczone są w kilku państwach członkowskich?

W przypadku odpowiedzi twierdzącej na to pytanie:

- b) Czy ww. przepis należy interpretować w ten sposób, iż miejsce wykonania charakterystycznego zobowiązania należy określić na podstawie miejsca, w którym znajduje się główne centrum działalności usługodawcy (ustalane na podstawie czasu spędzonego w tym miejscu i znaczenia danej działalności)?
- c) Czy w braku możliwości określenia głównego centrum działalności, ww. przepis powinien być interpretowany w ten sposób, że pozew o wszystkie roszczenia wynikające z umowy może zostać wniesiony według uznania skarżącego w każdym miejscu świadczenia usługi położonym we Wspólnocie?

2) W przypadku odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze:

Czy art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia znajduje zastosowanie do umów o świadczenie usług także w sytuacji, gdy usługi zgodnie z umową świadczone są w kilku państwach członkowskich?”

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego lit. a)

- ²¹ Przez pierwsze pytanie prejudycjalne lit. a) sąd krajowy zmierza do ustalenia, czy art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia ma zastosowanie w przypadku świadczenia usług w kilku państwach członkowskich.

- 22 W tej kwestii należy po pierwsze przypomnieć, że w ww. wyroku w sprawie Color Drack Trybunał stwierdził, że przewidziana w art. 5 pkt 1 rozporządzenia zasada jurysdykcji szczególnej w sprawach, których przedmiotem jest umowa lub roszczenie wynikające z umowy, uzupełniająca zasadę jurysdykcji miejsca zamieszkania pozwanego, odpowiada celowi bliskości i jest uzasadniona istnieniem ścisłego powiązania pomiędzy umową a sądem, do którego zwrócono się o rozpoznanie sprawy (ww. wyrok w sprawie Color Drack, pkt 22 oraz wyroki: z dnia 9 lipca 2009 r. w sprawie C-204/08 Rehder, Zb.Orz. s. I-6073, pkt 32, z dnia 25 lutego 2010 r. w sprawie C-381/08 Car Trim, Zb.Orz. s. I-1255, pkt 48).
- 23 Trybunał wskazał również, że jeżeli chodzi o miejsce wykonania zobowiązań wynikających z umów sprzedaży rzeczy ruchomych, to rozporządzenie w art. 5 pkt 1 lit. b) tiret pierwsze definiuje ten łącznik w sposób autonomiczny po to, aby zapewnić realizację celów w postaci ujednolicenia zasad jurysdykcji sądowej oraz przewidywalności. W ten sposób w takich przypadkach miejsce dostawy rzeczy ruchomych zostało ustanowione jako autonomiczny łącznik, który może znaleźć zastosowanie do wszystkich roszczeń opartych na umowie sprzedaży (ww. wyroki w sprawie Color Drack, pkt 24 i 26, w sprawie Rehder, pkt 33, a także w sprawie Car Trim, pkt 49 i 50).
- 24 Mając na względzie cele bliskości i przewidywalności Trybunał orzekł, że zasada ustanowiona w art. 5 pkt 1 lit. b) tiret pierwsze rozporządzenia ma również zastosowanie w przypadku wielości miejsc dostawy położonych w tym samym państwie członkowskim, co oznacza, że do rozpoznania wszystkich powództw, których podstawę stanowi umowa, powinien być właściwy jeden sąd (ww. wyroki: w sprawie Color Drack, pkt 36 i 38, a także w sprawie Rehder, pkt 34).
- 25 Po drugie należy przypomnieć, że Trybunał orzekł następnie, iż względy, na których się oparł dokonując wykładni przedstawionej w ww. wyroku w sprawie Color Drack, odnoszą się również do umów o świadczenie usług, w tym także do przypadków, w których usługi te nie są świadczone tylko w jednym państwie członkowskim (ww. wyrok w sprawie Rehder, pkt 36).

- 26 Zasady jurysdykcji szczególnej przewidziane w rozporządzeniu w dziedzinie umów sprzedaży rzeczy ruchomych i świadczenia usług mają bowiem tę samą genezę, służą temu samemu celowi i zajmują takie samo miejsce w systemie ustanowionym na mocy tego rozporządzenia (ww. wyrok w sprawie Rehder, pkt 36).
- 27 Cele w postaci bliskości i przewidywalności, realizowane przez skupienie właściwości sądu w miejscu świadczenia usług na podstawie odnośnej umowy oraz przez wskazanie jednego właściwego sądu dla wszystkich roszczeń opartych na tej umowie, nie mogą być traktowane inaczej w przypadku wielości miejsc świadczenia usług w różnych państwach członkowskich (ww. wyrok w sprawie Rehder, pkt 37).
- 28 W rzeczywistości bowiem tego rodzaju rozróżnienie, poza faktem, że nie znajduje podstawy w przepisach rozporządzenia, stałoby w sprzeczności z celem, jaki przyświecał jego przyjęciu, czyli przyczynieniem się do rozwoju obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości oraz należytego funkcjonowania rynku wewnętrznego we Wspólnocie przez ujednolicenie przepisów o jurysdykcji w sprawach cywilnych i handlowych, co wynika z pierwszego i drugiego motyw rozporządzenia (zob. ww. wyrok w sprawie Rehder, pkt 37).
- 29 W świetle ogółu powyższych rozważań na pytanie pierwsze lit. a) należy odpowiedzieć, że art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia powinien być interpretowany w ten sposób, iż przepis ten ma zastosowanie w przypadku świadczenia usług w kilku państwach członkowskich.

W przedmiocie pytania pierwszego lit. b)

- 30 Poprzez pytanie pierwsze lit. b) sąd krajowy zasadniczo zmierza do ustalenia, na podstawie jakich kryteriów należy ustalić miejsce wykonania charakterystycznego

zobowiązania, a tym samym sąd właściwy dla rozpoznania wszystkich roszczeń opartych na umowie, w przypadku świadczenia usług w kilku państwach członkowskich, zgodnie z art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia. Z uwagi na okoliczności faktyczne sprawy przed sądem krajowym pytanie to należy rozumieć w taki sposób, że zmierza ono do ustalenia w szczególności, na podstawie jakich kryteriów należy ustalić to miejsce w przypadku umowy przedstawicielstwa handlowego.

- 31 W tym zakresie należy w pierwszej kolejności przypomnieć, że w ww. wyroku w sprawie Color Drack Trybunał orzekł, że przy stosowaniu zasady jurysdykcji szczególnej w dziedzinie umów ustanowionej w art. 5 pkt 1 lit. b) tiret pierwsze rozporządzenia dotyczących sprzedaży towarów, w przypadku wielości miejsc dostawy przez miejsce wykonania należy zasadniczo rozumieć miejsce, które wykazuje najściślejszy związek pomiędzy umową a właściwym sądem, a taki najściślejszy związek wykazuje co do zasady miejsce głównej dostawy (ww. wyrok w sprawie Color Drack, pkt 40).
- 32 Z powodów przedstawionych w pkt 25–28 niniejszego wyroku to samo rozwiązanie znajduje zastosowanie *mutatis mutandis* w ramach art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia.
- 33 W związku z tym w celu stosowania zasady jurysdykcji szczególnej w dziedzinie umów ustanowionej w art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia dotyczącego świadczenia usług, w przypadku wielości miejsc świadczenia usług zasadniczo należy przez miejsce świadczenia rozumieć miejsce, które zapewnia najściślejszy związek pomiędzy umową a właściwym sądem, przy czym ów najściślejszy związek wykazuje co do zasady miejsce świadczenia głównego.
- 34 Po drugie należy wyjaśnić, że w umowie przedstawicielstwa handlowego to przedstawiciel handlowy wykonuje świadczenie, które charakteryzuje tę umowę i to on świadczy usługi do celów stosowania art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia.

- 35 Zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy Rady 86/653/EWG z dnia 18 grudnia 1986 r. w sprawie koordynacji ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do przedstawicieli handlowych działających na własny rachunek (Dz.U. L 382, s. 17) przedstawiciel handlowy jest zobowiązany do pośredniczenia przy sprzedaży lub kupnie towarów w imieniu i na rachunek zleceniodawcy, a w miarę potrzeby do zawarcia transakcji w imieniu i na rachunek zleceniodawcy. Ponadto zgodnie z art. 3 tej dyrektywy przedstawiciel handlowy „musi [...] w należyty sposób angażować się w pośredniczenie oraz w miarę potrzeb zawieranie powierzonych mu transakcji[,] przekazywać zleceniodawcy niezbędne, dostępne mu informacje [i] wykonywać stosowne polecenia wydawane przez zleceniodawcę”.
- 36 W związku z tym, przy stosowaniu zasady jurysdykcji szczególnej w dziedzinie umów ustanowionej w art. 5 pkt. 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia w przypadku wielości miejsc świadczenia usług przez przedstawiciela, zasadniczo przez „miejsce świadczenia” należy rozumieć główne miejsce świadczenia usług przez przedstawiciela.
- 37 Po trzecie należy ustalić, na podstawie jakich kryteriów należy określić główne miejsce świadczenia usług w przypadku, gdy usługi są świadczone w różnych państwach członkowskich.
- 38 W świetle zasady przewidywalności ustanowionej przez prawodawcę w jedenastym motywie rozporządzenia oraz z uwagi na treść art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia, zgodnie z którym decydujące znaczenie ma miejsce w państwie członkowskim, w którym „zgodnie z umową” usługi były albo miały być świadczone, główne miejsce świadczenia usług należy wywieść w miarę możliwości z przepisów samej umowy. I tak w przypadku umowy przedstawicielstwa handlowego to na podstawie tej umowy należy ustalić miejsce, w którym pełnomocnik zasadniczo powinien wykonywać swoją pracę na rzecz zleceniodawcy, polegającą w szczególności na przygotowywaniu, pośredniczeniu w zawarciu, oraz, w odpowiednim przypadku, na zawarciu transakcji, które mu powierzono.
- 39 Ustalenie głównego miejsca świadczenia usług na podstawie wyboru stron dokonanego w umowie odpowiada celowi bliskości, ponieważ miejsce to posiada ze względu na swój charakter związek z istotą sporu.

- 40 Jeżeli przepisy umowy nie umożliwiają ustalenia miejsca głównego świadczenia usług, bądź to dlatego, iż przewidują one wielość miejsc świadczenia, bądź to dlatego, że nie przewidują one wyraźnie żadnego szczególnego miejsca świadczenia, jednakże przedstawiciel już świadczył takie usługi, należy pomocniczo uwzględnić miejsce, w którym rzeczywiście wykonywał on w przeważającej mierze czynności związane z wykonywaniem umowy, o ile świadczenie usług w tymże miejscu nie było sprzeczne z wolą stron wynikającą z postanowień umowy. W tym celu można uwzględniać aspekty faktyczne sprawy, w szczególności czas spędzony w tym miejscu i znaczenie wykonywanej tam działalności. Do sądu krajowego, do którego wniesiono powództwo, należy określenie swojej właściwości w świetle przedłożonych mu dowodów (zob. ww. wyrok w sprawie Color Drack, pkt 41).
- 41 Po czwarte, w przypadku niemożności ustalenia głównego miejsca świadczenia usług tak na podstawie postanowień samej umowy, jak i na podstawie jej rzeczywistego wykonania, należy określić to miejsce w inny sposób, który będzie zgodny z celami przewidywalności i zarazem bliskości zamierzonymi przez prawodawcę.
- 42 W tym celu przy stosowaniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia za główne miejsce świadczenia usług przez przedstawiciela handlowego należy przyjąć miejsce, w którym przedstawiciel ten ma miejsce zamieszkania lub siedzibę. To bowiem miejsce może zostać określone w sposób pewny, a zatem w sposób przewidywalny. Ponadto przedstawia ono bliski związek ze sporem, ponieważ przedstawiciel świadczy tam najprawdopodobniej znaczną część usług.
- 43 Mając na względzie wszystkie powyższe rozważania, na pytanie pierwsze lit. b) należy odpowiedzieć, że wykładni art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia należy dokonywać w ten sposób, że w przypadku świadczenia usług w kilku państwach członkowskich sądem właściwym dla rozpoznania wszystkich roszczeń wynikających z umowy jest sąd, w którego obszarze właściwości znajduje się główne miejsce świadczenia usług. W przypadku umowy przedstawicielstwa handlowego miejscem tym jest główne miejsce świadczenia usług przez przedstawiciela, wynikające z postanowień umowy, a także, w braku takich postanowień, miejsce rzeczywistego wykonania umowy, a w przypadku niemożności ustalenia tego miejsca na tej podstawie, miejsce, w którym przedstawiciel ma miejsce zamieszkania lub siedzibę.

W przedmiocie pytania pierwszego lit. c) oraz w przedmiocie pytania drugiego

- 44 Mając na względzie treść odpowiedzi udzielonej na pytanie pierwsze lit. a) i lit. b), nie ma konieczności udzielania odpowiedzi na pytanie pierwsze lit. c) ani na pytanie drugie.

W przedmiocie kosztów

- 45 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych powinien być interpretowany w ten sposób, iż przepis ten ma zastosowanie w przypadku świadczenia usług w kilku państwach członkowskich.**
- 2) **Wykładni art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonywać w ten sposób, że w przypadku świadczenia usług w kilku państwach członkowskich sądem właściwym dla rozpoznania wszystkich roszczeń wynikających z umowy jest sąd, w którego obszarze właściwości znajduje się główne miejsce świadczenia usług. W przypadku umowy przedstawicielstwa handlowego miejscem tym jest główne miejsce świadczenia usług przez tego przedstawiciela, wynikające z postanowień umowy, a także, w braku takich**

postanowień, miejsce rzeczywistego wykonania umowy, a w przypadku niemożności ustalenia tego miejsca na tej podstawie, miejsce, w którym przedstawiciel ma miejsce zamieszkania lub siedzibę.

Podpisy